

บทที่ 5

สรุปและอภิปรายผล

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาและเปรียบเทียบสภาพการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนของเทศบาลตำบลในจังหวัดระยอง โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาเป็นสมาชิกสภาเทศบาลตำบล จำนวน 126 คน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ เกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน ซึ่งผลการวิเคราะห์จากการนำไปทดลองใช้ พบว่า ค่าอำนาจจำแนกของแบบสอบถามอยู่ระหว่าง .34 - .97 มีค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ .96 การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อหาคำตอบในการศึกษาค้นคว้า ใช้โปรแกรมสำเร็จรูป สถิติที่ใช้และการทดสอบสมมติฐาน ได้แก่ คะแนนเฉลี่ย ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที (t-test) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One way ANOVA)

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาสภาพการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนของเทศบาลตำบลในจังหวัดระยอง สรุปผลตามความมุ่งหมายของการวิจัยได้ดังนี้

1. สภาพการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนของเทศบาลตำบลในจังหวัดระยอง ทั้งโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง โดยด้านที่มีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในสามอันดับแรก ได้แก่ ด้านการศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน ด้านการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต และด้านการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ ส่วนด้านที่มีคะแนนเฉลี่ยอยู่อันดับสุดท้าย คือ ด้านการศึกษาขั้นพื้นฐาน

1.1 สภาพการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนของเทศบาลตำบลในจังหวัดระยอง ด้านการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง โดยข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในสามอันดับแรก อยู่ในระดับมากสองอันดับ ได้แก่ มีการสนับสนุนงบประมาณเพื่อจัดการศึกษาสำหรับศูนย์เด็กเล็กและ ส่งเสริมให้ผู้ด้อยโอกาสได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานและ ได้รับบริการพื้นฐานทางสังคมอย่างทั่วถึง และอยู่ในระดับปานกลางหนึ่งอันดับ ได้แก่ มีการรณรงค์ให้ประชาชนสนใจในการศึกษา หากความรู้เพื่อเพิ่มวุฒิให้กับตนเอง โดยสมัครเข้ารับการศึกษากับศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนที่มีอยู่ในพื้นที่ ส่วนข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในอันดับสุดท้าย ได้แก่ มีการกำหนดกรอบมาตรฐานการประเมินสถานศึกษา ในการจัดการศึกษานอกโรงเรียนสายสามัญให้เกิดคุณภาพในระดับตำบล

1.2 สภาพการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนของเทศบาลตำบลในจังหวัดระยอง ด้านการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายข้อพบว่าส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง โดยข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยอยู่สามอันดับแรก อยู่ในระดับมาก ได้แก่ มีการจัดฝึกอบรมวิชาชีพพระยาสันให้กับประชาชน มีการประสานงานความร่วมมือกับหน่วยงานในการจัดโครงการพัฒนาอาชีพ และส่งเสริมความรู้ให้กลุ่มสตรี กลุ่มแม่บ้านในโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ส่วนข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยอยู่อันดับสุดท้ายได้แก่ จัดอบรมความรู้ด้านภาษาต่างประเทศ

1.3 สภาพการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนของเทศบาลตำบลในจังหวัดระยอง ด้านการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายข้อพบว่าส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง โดยข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในสามอันดับแรกอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ส่งเสริม สนับสนุนให้มีการจัดกิจกรรมทางด้านข่าวสารข้อมูลทางสาธารณสุข เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารทางราชการ เช่น การรณรงค์ป้องกันยเสพติด การป้องกันโรคไข้หวัดนก และจัดฝึกอบรมเด็กและเยาวชนเพื่อให้ความรู้ในเรื่องยาเสพติด ส่วนข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยอยู่อันดับสุดท้ายได้แก่ จัดกิจกรรมการอ่านหนังสือสำหรับคนทุกวัยในชุมชน

1.4 สภาพการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนของเทศบาลตำบลในจังหวัดระยอง ด้านการศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายข้อพบว่าส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง โดยข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยอยู่สามอันดับแรกอยู่ในระดับมาก ได้แก่ มีการส่งเสริมการปฏิบัติธรรมในวันสำคัญทางศาสนา เช่น การทำบุญตักบาตร มีการจัดกิจกรรมการยกย่องผู้สูงอายุในวันสงกรานต์ และส่งเสริมฟื้นฟูและจัดกิจกรรมวัฒนธรรมพื้นบ้านของชุมชนในท้องถิ่นตามประเพณีวันสำคัญ เช่น ประเพณีลอยกระทง ประเพณีตักบาตรเทโว ส่วนข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยอยู่อันดับสุดท้ายได้แก่ จัดทำเอกสารสิ่งพิมพ์ แผ่นปลิวเผยแพร่การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

2. เปรียบเทียบสภาพการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนของเทศบาลตำบลในจังหวัดระยอง จำแนกตามที่ตั้งของเทศบาล พบว่า ทั้งโดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

3. เปรียบเทียบสภาพการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนของเทศบาลตำบลในจังหวัดระยอง จำแนกตามขนาดของเทศบาล พบว่า โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .05$) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .05$) ได้แก่ ด้านการศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้านการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ และด้านการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต โดยเทศบาลตำบลขนาดใหญ่และขนาดกลางมีการจัดการศึกษาอยู่ในระดับสูงกว่าเทศบาลตำบลขนาดเล็ก ส่วนด้านการศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

4. แนวทางการจัดการศึกษานอกระบบ โรงเรียนของเทศบาลตำบลในจังหวัดระยอง ทั้ง 4 ด้าน มีดังนี้

4.1 แนวทางการจัดการศึกษานอกระบบ โรงเรียน ด้านการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่สำคัญในสามอันดับแรก ได้แก่ ส่งเสริมให้ผู้ด้อยโอกาสได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึง ให้มีศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในเขตเทศบาล และจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ แผนแนว และณรงค์ให้ประชาชนในพื้นที่เห็นความสำคัญของการศึกษา

4.2 แนวทางการจัดการศึกษานอกระบบ โรงเรียน ด้านการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพที่สำคัญในสามอันดับแรก ได้แก่ ส่งเสริมและจัดฝึกอบรมอาชีพระยะสั้นและแบบต่อเนื่อง โดยคำนึงถึงศักยภาพชุมชนเพื่อให้ประชาชนสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง พัฒนาเป็นกลุ่มอาชีพและสร้างรายได้ให้กับชุมชนอย่างแท้จริง จัดหาบุคลากรที่มีความชำนาญในแต่ละสาขาวิชาและจัดทำศนศึกษา ดูงานจากศูนย์ฝึกอาชีพที่ประสบความสำเร็จในหลายๆ โครงการเพื่อให้ประชาชนมีทางเลือกที่หลากหลายสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางได้และจัดการฝึกอาชีพให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน

4.3 แนวทางการจัดการศึกษานอกระบบ โรงเรียน ด้านการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต ที่สำคัญในสามอันดับแรก ได้แก่ จัดกิจกรรมที่เน้นการนำมาใช้ในชีวิตประจำวันและสังคมได้ เช่น การอบรมด้านสุขภาพอนามัย ยาเสพติด ความปลอดภัยในชีวิตประจำวัน ทรพัสติน ประชาธิปไตย จัดการศึกษาให้ตรงกับความต้องการของแหล่งงานในท้องถิ่นนั้น รวมทั้งให้มีการแนะแนวทางในการดำรงชีวิตในลักษณะพอเพียงและจัดการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตให้แก่เยาวชน

4.4 แนวทางการจัดการศึกษานอกระบบ โรงเรียน ด้านการศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน ที่สำคัญในสามอันดับแรก ได้แก่ ให้คนในชุมชนมีความรู้สึภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตนเองโดยเห็นความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และความสามัคคี ให้ความรู้ด้านจิตสำนึกต่อชุมชนแก่เยาวชนอย่างต่อเนื่อง เพื่อก่อให้เกิดการสำนึกรักท้องถิ่นของตนเอง และจัดให้มีกิจกรรมร่วมกันพัฒนาชุมชนให้เกิดประโยชน์

อภิปรายผล

1. สภาพการจัดการศึกษานอกระบบ โรงเรียนของเทศบาลตำบลในจังหวัดระยอง ทั้งโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง สาเหตุที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่า เทศบาลตำบลในจังหวัดระยอง มีการสนับสนุนการจัดการศึกษาในโรงเรียนให้ทุกคนได้เข้ารับการศึกษอย่างทั่วถึง ผู้ด้อยโอกาส ผู้พิการเท่านั้นที่ไม่ได้รับการศึกษา จึงมองเห็นว่าปัญหาในการจัดการศึกษานอกระบบไม่ใช่ประเด็น

เร่งด่วน ทำให้ไม่ดำเนินการในการส่งเสริมการศึกษานอกระบบเท่าที่ควร อีกทั้งเทศบาลตำบลใน จังหวัดระยองยังขาดความรู้และประสบการณ์ในการทำงาน รวมทั้ง อาจยังมีความพร้อมในปัจจุบัน ดังกล่าวไม่เต็มที่ การทำงานยังจำกัดอยู่แต่ในเรื่องโครงสร้างพื้นฐานตามแผนพัฒนาของเทศบาล ด้วย เหตุนี้จึงทำให้การจัดการศึกษาของเทศบาลตำบลในจังหวัดระยอง อยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้อง กับผลการวิจัยของพิบูลย์พันธ์ สาทอง (2542) ได้ศึกษาบทบาทด้านการศึกษาขององค์การบริหาร ส่วนตำบล ในเขตอำเภอเมืองอุดรราชธานี พบว่า องค์การบริหารส่วนตำบลปฏิบัติงานด้าน การศึกษาโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และมีปัญหาเกี่ยวกับการจัดการศึกษาเรื่องการขาด ประสบการณ์และความรู้ การจัดสรรงบประมาณได้น้อย และเห็นว่าการจัดการศึกษายังไม่ใช่ ปัญหาเร่งด่วน จึง ไม่ได้ทุ่มเทงบประมาณสำหรับพัฒนาในด้านการจัดการศึกษามากเท่าที่ควร เช่นเดียวกับงานวิจัยของ ถีอชัย วรรัตน์และคณะ (2539) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการบริหารองค์การบริหาร ส่วนตำบล พบว่า สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ยังไม่ทราบหน้าที่ของตนเองที่ชัดเจนพอจึงทำให้การ กำหนดและการวินิจฉัยปัญหาของชุมชน ซึ่งจะต้องนำมาวางแผน แก้ไข รวมทั้งการจัดทำแผนพัฒนา ชุมชนแต่ละแห่ง จึงเป็น ไป ได้น้อย ส่วนใหญ่ยังให้ความสนใจเกี่ยวกับเรื่องการพัฒนาถนน ไฟฟ้า ประปา หรือน้ำอุปโภคบริโภค ด้านการส่งเสริมการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม การส่งเสริมพัฒนาเด็ก สตรี เยาวชน ผู้สูงอายุ และผู้พิการ ส่วนใหญ่จะไม่คิดถึงหรือให้ความสนใจที่จะพัฒนาน้อยมาก และ สอดคล้องกับการศึกษาของวีระเดช ซาตา (2543) พบว่า สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลในกิ่ง อำเภอชำสูง จังหวัดขอนแก่น มีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทการจัดการศึกษาขององค์การบริหารส่วน ตำบลตามพระราชบัญญัติแห่งชาติ พ.ศ. 2542 โดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง

1.1 สภาพการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนของเทศบาลตำบลในจังหวัดระยอง ด้านการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ส่วนใหญ่อยู่ใน ระดับปานกลาง โดยข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในสามอันดับแรก อยู่ในระดับมาก ได้แก่ มีการสนับสนุน งบประมาณเพื่อจัดการศึกษาสำหรับศูนย์เด็กเล็ก ส่งเสริมให้ผู้ด้อยโอกาสได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และได้รับการบริการพื้นฐานทางสังคมอย่างทั่วถึง และมีการรณรงค์ให้ประชาชนสนใจในการศึกษา หาความรู้เพื่อเพิ่มวุฒิให้กับตนเอง โดยสมัครเข้ารับการศึกษากับศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนที่มีอยู่ใน พื้นที่ ส่วนข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในอันดับสุดท้าย ได้แก่ มีการกำหนดกรอบมาตรฐานการประเมิน สถานศึกษา ในการจัดการศึกษานอกโรงเรียนสายสามัญให้เกิดคุณภาพในระดับตำบล สาเหตุที่ เป็นเช่นนี้ อาจเป็นเพราะว่าเทศบาลตำบลในจังหวัดระยองให้ความสำคัญต่อการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ของการศึกษานอกระบบโรงเรียน สอดคล้องกับแนวคิดของกรมการศึกษานอกโรงเรียน (2535, หน้า 7-9) ที่ระบุหลักการสำคัญในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนไว้ว่า หลักการสำคัญประการแรก คือ

ยึดหลักความเสมอภาคทางการศึกษา เป็นการสร้างโอกาสและทางเลือกทางการศึกษาให้แก่ทุกคน ให้สามารถใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชีวิตของตนให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างเหมาะสมกับตนเองและสิ่งแวดล้อม ดังนั้นเทศบาลตำบลจึงให้ความสำคัญต่อการสนับสนุนงบประมาณเพื่อจัดการศึกษาสำหรับศูนย์เด็กเล็ก ส่งเสริมให้ผู้ด้อยโอกาสได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานและได้รับบริการพื้นฐานทางสังคมอย่างทั่วถึง ตลอดจนมีการรณรงค์ให้ประชาชนสนใจในการศึกษาหาความรู้เพื่อเพิ่มพูนให้กับตนเองโดยสมัครเข้ารับการศึกษากับศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนที่มีอยู่ในพื้นที่ และทำให้ผลการวิจัยปรากฏว่าในรายชื่อดังกล่าวมีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก สำหรับประเด็นเกี่ยวกับการกำหนดกรอบมาตรฐานการประเมินสถานศึกษาในการจัดการศึกษานอกโรงเรียน สายสามัญให้เกิดคุณภาพในระดับตำบลนั้น เป็นขั้นตอนการปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับหลักการ จึงต้องอาศัยความรู้ ความเข้าใจอย่างถ่องแท้ ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า เทศบาลตำบลในจังหวัดระยองอาจมีความพร้อมในการปฏิบัติไม่มากเท่าที่ควร จึงทำให้ผลการวิจัยปรากฏว่ามีคะแนนเฉลี่ยเป็นอันดับสุดท้าย ซึ่งสอดคล้องกับพิบูลย์พันธ์ สาทอง (2542) ได้ศึกษาบทบาทด้านการศึกษาขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอเมืองอุดรราชธานี พบว่า องค์การบริหารส่วนตำบลไม่มีบุคลากรด้านการศึกษารับผิดชอบเฉพาะด้านการศึกษาโดยตรงจึงทำให้เกิดปัญหาในการปฏิบัติงาน

1.2 สภาพการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนของเทศบาลตำบลในจังหวัดระยองด้านการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายข้อพบว่าส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง โดยข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยอยู่สามอันดับแรกอยู่ในระดับมาก ได้แก่ มีการจัดฝึกอบรมวิชาชีพระยะสั้นให้กับประชาชน มีการประสานงานความร่วมมือกับหน่วยงานในการจัดโครงการพัฒนาอาชีพ และส่งเสริมความรู้ให้กลุ่มสตรี กลุ่มแม่บ้านในโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ส่วนข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยอยู่อันดับสุดท้าย ได้แก่ จัดอบรมความรู้ด้านภาษาต่างประเทศ สาเหตุที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่า เทศบาลตำบลในจังหวัดระยองให้ความสำคัญต่อหลักการจัดการศึกษานอกโรงเรียนโดยยึดหลักการพัฒนาดตนเองและการพึ่งพาตนเอง ดังที่ กรมการศึกษานอกโรงเรียน (2535, หน้า 7-9) ได้ระบุไว้ว่า การจัดการศึกษานอกโรงเรียน จะต้องจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนได้พัฒนาศักยภาพของตน เกิดความสำนึกที่จะพัฒนาดตนเอง คิดเป็น และปรับตัวในการดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างเป็นปกติสุขท่ามกลางกระแสของความเปลี่ยนแปลงของสังคม ดังนั้น เทศบาลตำบลในจังหวัดระยองจึงจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยเน้นให้มนุษย์ขึ้นนำตนเองได้ เลือกที่จะใช้ชีวิตของตนเองได้ มุ่งให้ประชาชนได้พัฒนาความรู้ความสามารถในด้านการประกอบอาชีพ โดยมีการประสานงานความร่วมมือกับหน่วยงานในการจัดโครงการพัฒนาอาชีพ ส่งเสริมความรู้ ซึ่งจะทำให้มนุษย์พบศักยภาพของตนเอง พึ่งพาตนเองได้ และนำไปสู่การพัฒนาชุมชนแบบยั่งยืน ซึ่งชุมชนจะสามารถดูแลตนเองได้โดยไม่ต้องรอรับความช่วยเหลือจากสังคมภายนอกเท่านั้น สำหรับประเด็น

การจัดอบรมความรู้ด้านภาษาต่างประเทศ นั้น อาจจะเป็นเพราะเทศบาลตำบลในจังหวัดระยองเห็นว่ามีความจำเป็น และสำคัญน้อยกว่าประเด็นอื่น ๆ จึงทำให้มีการดำเนินการอยู่ในอันดับสุดท้าย

1.3 สภาพการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนของเทศบาลตำบลในจังหวัดระยอง ด้านการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง โดยข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในสามอันดับแรกอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ส่งเสริม สนับสนุนให้มีการจัดกิจกรรมทางด้านข่าวสารข้อมูลทางสาธารณสุข เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารทางราชการ เช่น การรณรงค์ป้องกันยาเสพติด การป้องกันโรคไข้หวัดนก และจัดฝึกอบรมเด็กและเยาวชนเพื่อให้ความรู้ในเรื่องยาเสพติด ส่วนข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในอันดับสุดท้าย ได้แก่ จัดกิจกรรมการอ่านหนังสือสำหรับคนทุกวัยในชุมชน สาเหตุที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่าเทศบาลตำบลในจังหวัดระยองเห็นความสำคัญของกิจกรรมทางด้านข่าวสารข้อมูลทางสาธารณสุข การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารทางราชการ ที่จะช่วยให้บุคคลในชุมชนดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุข สามารถดูแล และพึ่งพาตนเองได้ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่จะนำไปสู่การพัฒนาสังคมได้ในที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ วีระเดช ชาติ (2543) ศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทการจัดการศึกษาขององค์การบริหารส่วนตำบลตามพระราชบัญญัติแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ในกิ่งอำเภอชำสูง จังหวัดขอนแก่น พบว่า สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลมีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทการจัดการศึกษาอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านการจัดการศึกษาอบรม ด้านการให้ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับสุขภาพอนามัยและโภชนาการ และการส่งเสริมการศึกษาที่เน้นให้เป็นคนดี มีคุณธรรม จริยธรรม และสอดคล้องกับสมรรถนะ บัญเรือน (2542) ได้ศึกษาเจตคติของคณะกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบลต่อการจัดกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน จังหวัดชลบุรี พบว่า คณะกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบลมีเจตคติต่อการจัดกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนในระดับมาก ได้แก่ ด้านการศึกษาเพื่อให้ความรู้ข้อมูลข่าวสาร คือ การให้ข้อมูลข่าวสารที่ทันเหตุการณ์ นำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้ สำหรับการจัดกิจกรรมการอ่านหนังสือสำหรับคนทุกวัยในชุมชนนั้น โดยทั่วไปหากบุคคลมีความสนใจในการอ่านก็สามารถปฏิบัติได้โดยง่ายด้วยตนเอง เพราะปัจจุบันมีสื่อในการอ่านอยู่อย่างหลากหลาย ดังนั้น จึงทำให้ปรากฏผลว่า ประเด็นการจัดกิจกรรมการอ่านหนังสือสำหรับคนทุกวัยในชุมชน มีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในอันดับสุดท้าย

1.4 สภาพการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนของเทศบาลตำบลในจังหวัดระยอง ด้านการศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง โดยข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยอยู่สามอันดับแรก อยู่ในระดับมาก ได้แก่ มีการส่งเสริมการปฏิบัติธรรมในวันสำคัญทางศาสนา เช่น การทำบุญตักบาตร มีการจัดกิจกรรมการยกย่องผู้สูงอายุในวันสงกรานต์ และส่งเสริมฟื้นฟูและจัดกิจกรรมวัฒนธรรมพื้นบ้านของชุมชน

ในท้องถิ่นตามประเพณีวันสำคัญ เช่น ประเพณีลอยกระทง ประเพณีตักบาตรเทโว ส่วนข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยอยู่อันดับสุดท้าย ได้แก่ จัดทำเอกสารสิ่งพิมพ์ แผ่นปลิวเผยแพร่การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม สาเหตุที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่า เทศบาลตำบลในจังหวัดระยอง ให้ความสำคัญกับนโยบายของสำนักบริหารงานการศึกษาออกโรงเรียน (2547, หน้า 3) ที่กำหนดให้จัดการศึกษาเพื่อพัฒนาศักยภาพและคุณภาพของครอบครัว ชุมชน และสังคม โดยส่งเสริมให้ได้รับการศึกษา และข้อมูลข่าวสารที่จะเสริมสร้างศักยภาพในการพึ่งพาตนเอง สร้างความภาคภูมิและความมั่นคงของชุมชน ซึ่งการส่งเสริมกิจกรรมทางศาสนา และประเพณีวัฒนธรรมของท้องถิ่นนั้น กล่าวได้ว่าเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาศักยภาพและคุณภาพของครอบครัว ชุมชน และสังคม เป็นการใช้ชุมชนเป็นฐานของการเรียนรู้ รวมทั้งเป็นการบูรณาการการศึกษาเข้ากับวิถีชีวิตของบุคคลที่สอดคล้องกับหลักการมีส่วนร่วมของชุมชน ดังที่ การศึกษาของกรมการศึกษานอกโรงเรียน (2535, หน้า 7-9) ได้กล่าวว่าผู้จัดการศึกษามีหน้าที่ที่จะกระตุ้นส่งเสริม จัดเงื่อนไข และสถานการณ์ให้ชุมชนมีบทบาทในการจัดการศึกษานอกโรงเรียนให้กับชุมชนของตนให้สูงขึ้น ส่วนในประเด็นเกี่ยวกับการจัดทำเอกสารสิ่งพิมพ์ แผ่นปลิวเผยแพร่การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีคะแนนเฉลี่ยอยู่อันดับสุดท้ายนั้น อาจเป็นเพราะว่าเทศบาลตำบลจังหวัดระยองให้ความสำคัญต่อการจัดกิจกรรมการศึกษาในลักษณะที่เป็นกิจกรรมการมีส่วนร่วมของชุมชนมากกว่าในรูปแบบของการจัดทำเอกสาร และผลที่ได้รับจากการจัดทำเอกสารสิ่งพิมพ์เผยแพร่อาจจะไม่ชัดเจน ดังนั้น จึงทำให้เทศบาลตำบลในจังหวัดระยองให้ความสำคัญต่อประเด็นนี้เป็นอันดับสุดท้าย

2. เปรียบเทียบสภาพการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนของเทศบาลตำบลในจังหวัดระยอง จำแนกตามที่ตั้งของเทศบาล พบว่า ทั้งโดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมุติฐานที่กำหนดไว้ สาเหตุที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่า ปัจจุบันการสื่อสารและเทคโนโลยีสารสนเทศได้เข้ามามีบทบาทสำคัญต่อชีวิตของบุคคล และวิถีชีวิตของชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งส่งผลกระทบต่อด้านการจัดการศึกษา ดังนั้น ไม่ว่าจะเป็นเทศบาลตำบลที่อยู่ในเขตนิคมอุตสาหกรรมหรือนอกเขตนิคมอุตสาหกรรม จึงมีสภาพการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่ไม่แตกต่างกัน กล่าวคือ ต่างก็ยึดนโยบายของสำนักบริหารงานการศึกษาออกโรงเรียน (2547, หน้า 3) มุ่งจัดการศึกษา ปรับปรุงประสิทธิภาพของการจัดการศึกษานอกโรงเรียน และพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้ของบุคคลโดยใช้เทคโนโลยีทางการศึกษา เพื่อให้บุคคลสามารถเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต และมีความรู้ความสามารถที่จะดำรงชีวิตท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบันได้อย่างมีความสุข สอดคล้องกับผลการวิจัยของผดุงศักดิ์ อุบลาลับ (2544) ได้ศึกษาความพร้อมขององค์การบริหารส่วนตำบลในการรับโอนงานด้านการจัดการศึกษาสู่ท้องถิ่น ผลการศึกษาพบว่า องค์การบริหารส่วนตำบลมีความพร้อมในการรับโอนงานด้านการจัดการศึกษาในภาพรวมค่อนข้างน้อย ด้านที่มีความพร้อมมาก

ที่สุด คือ ด้านบุคลากร รองลงมาคือ ด้านการจัดการ ด้านงบประมาณ และด้านวัสดุอุปกรณ์ ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความพร้อมในการรับโอนงานด้านการจัดการศึกษา คือ รายได้ ส่วนปัจจัยที่ไม่มีความสัมพันธ์กับความพร้อมในการรับโอนงานการจัดการศึกษา ได้แก่ ความห่างไกลจากชุมชน

3. เปรียบเทียบสภาพการจัดการศึกษานอกระบบ โรงเรียนของเทศบาลตำบลในจังหวัดระยอง จำแนกตามขนาดของเทศบาล พบว่า โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .05$) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .05$) ได้แก่ ด้านการศึกษาก่อนพื้นฐาน ด้านการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ และด้านการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต โดยเทศบาลตำบลขนาดใหญ่และขนาดกลางมีการจัดการศึกษาอยู่ในระดับสูงกว่าเทศบาลตำบลขนาดเล็ก ส่วนด้านการศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน แตกต่างกันอย่างไม่มีความนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่กำหนดไว้ สาเหตุที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่า ขนาดของเทศบาลเป็นตัวแปรที่มีความแตกต่างกันอย่างเด่นชัด ดังที่ พระราชกฤษฎีกายกฐานะเป็นเทศบาลตำบล ได้ระบุไว้ว่า เทศบาลตำบลขนาดเล็ก หมายถึง เทศบาลตำบลที่มีรายได้จากการจัดเก็บภาษีท้องถิ่นได้น้อยกว่า 10 ล้านบาท เทศบาลตำบลขนาดกลาง หมายถึง เทศบาลตำบลที่มีรายได้จากการจัดเก็บภาษีท้องถิ่นอยู่ระหว่าง 10 – 99 ล้านบาท และเทศบาลตำบลขนาดใหญ่ หมายถึง เทศบาลตำบลที่มีรายได้จากการจัดเก็บภาษีท้องถิ่นตั้งแต่ 100 ล้านบาทขึ้นไป ดังนั้น ความแตกต่างกันในด้านรายได้จากการจัดเก็บภาษีท้องถิ่นจึงส่งผลให้เทศบาลขนาดใหญ่มีงบประมาณในการดำเนินงานด้านการจัดการศึกษาอยู่ในระดับสูงกว่าเทศบาลขนาดกลางและขนาดเล็ก และทำให้การเปรียบเทียบสภาพการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนของเทศบาลตำบลในจังหวัดระยองจำแนกตามขนาดเทศบาล แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งโดยรวม ด้านการศึกษาก่อนพื้นฐาน ด้านการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ และด้านการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต

ส่วนด้านการศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน แตกต่างกันอย่างไม่มีความนัยสำคัญทางสถิติ นั้น อาจจะมีสาเหตุมาจาก การศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน เป็นการจัดการศึกษาที่ใช้ชุมชนเป็นฐานในการพัฒนาการเรียนรู้ และใช้ทุนทางสังคมเป็นเครื่องมือในการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับเนื้อหาสาระและสภาพของกลุ่มเป้าหมาย เช่น การจัดค่ายประชาธิปไตย วิชากิจชุมชน และเวทีชาวบ้าน เป็นต้น ดังนั้น ทุกหน่วยงานในชุมชนจึงสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการระดมทรัพยากรในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน และส่งผลให้ผลการเปรียบเทียบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนของเทศบาลตำบลในจังหวัดระยอง ด้านการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชนไม่แตกต่างกัน

4. แนวทางการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนของเทศบาลตำบลในจังหวัดระยอง
ทั้ง 4 ด้าน นำมาอภิปรายผลได้ ดังนี้

4.1 แนวทางการจัดการศึกษานอกระบบ โรงเรียน ด้านการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่สำคัญในสามอันดับแรก ได้แก่ ส่งเสริมให้ผู้ด้อยโอกาสได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึง ให้มีศูนย์เด็กเล็กในเขตเทศบาล และจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ แนะนำ และรณรงค์ให้ประชาชน ในพื้นที่เห็นความสำคัญของการศึกษา สาเหตุที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่า เทศบาลตำบลในจังหวัดระยอง เห็นความสำคัญของการศึกษาขั้นพื้นฐานที่จะเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ ช่วยให้ผู้เรียนสามารถคิดเป็น แก้ปัญหาเป็น และมีความสามารถที่เป็นพื้นฐานการดำรงชีวิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสภาวะของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในปัจจุบันที่จะส่งผลต่อผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษา และมีผลกระทบต่อการดำรงชีวิต ดังนั้นแนวทางที่การศึกษานอกระบบโรงเรียนควรจะต้องให้ความสำคัญมากที่สุด ก็คือ ส่งเสริมผู้ด้อยโอกาสให้ได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึง จัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ แนะนำ และ มีการรณรงค์ให้ประชาชนเห็นความสำคัญของการศึกษา ทั้งนี้ เพื่อให้ทุกคนได้รับการพัฒนาความรู้ ความสามารถ และความคิดอย่างสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

4.2 แนวทางการจัดการศึกษานอกระบบ โรงเรียน ด้านการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ ที่สำคัญในสามอันดับแรก ได้แก่ ส่งเสริมและจัดฝึกอบรมอาชีพระยะสั้นและแบบต่อเนื่อง โดยคำนึงถึงศักยภาพชุมชนเพื่อให้ประชาชนสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง พัฒนาเป็นกลุ่มอาชีพ และสร้างรายได้ให้กับชุมชนอย่างแท้จริง จัดหาบุคลากรที่มีความชำนาญในแต่ละสาขาวิชาและจัดทำต้นศึกษา คู่มือจากศูนย์ฝึกอาชีพที่ประสบความสำเร็จในหลาย ๆ โครงการเพื่อให้ประชาชนมีทางเลือกที่หลากหลายสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางได้และจัดการฝึกอาชีพให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน สาเหตุที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่า เทศบาลตำบลในจังหวัดระยอง เห็นความสำคัญของการพัฒนาความรู้ ทักษะ และความสามารถในการประกอบอาชีพของประชาชน จึงต้องการช่วยให้ชุมชนได้รับความรู้ และวิทยาการทางอาชีพใหม่ ๆ เพื่อให้เห็นช่องทางทำมาหากิน และมีทัศนคติที่ดีในการทำงานและการประกอบอาชีพอิสระซึ่งจะเป็นแนวทางที่ช่วยให้ประชาชนสามารถปรับปรุงการดำรงชีวิตของตนเองและครอบครัวให้ดียิ่งขึ้นกว่าที่เป็นอยู่

4.3 แนวทางการจัดการศึกษานอกระบบ โรงเรียน ด้านการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต ที่สำคัญในสามอันดับแรก ได้แก่ จัดกิจกรรมที่เน้นการนำไปใช้ในชีวิตประจำวันและสังคมได้ เช่น การอบรมด้านสุขภาพอนามัย ยาเสพติด ความปลอดภัยในชีวิตประจำวัน ทรัพย์สิน ประชาธิปไตย จัดการศึกษาให้ตรงกับความต้องการของแหล่งงานในท้องถิ่นนั้น รวมทั้งให้มีการแนะแนวทางในการดำรงชีวิตในลักษณะพอเพียงและจัดการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตให้แก่เยาวชน สาเหตุ ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่าเทศบาลตำบลในจังหวัดระยอง เห็นความสำคัญของการเรียนรู้ที่บูรณาการได้จากความรู้เดิมและทักษะจากการร่วมกิจกรรม ซึ่งกล่าวได้ว่า สารสำคัญของการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต ก็คือ การศึกษาที่เน้นการนำไปใช้ในชีวิตประจำวันและสังคม ได้แก่

การพัฒนาในด้านสุขภาพอนามัย ยาเสพติด ความปลอดภัยในชีวิตประจำวันและทรัพย์สิน ตลอดจนการดำรงชีวิตในวิถีทางประชาธิปไตย

4.4 แนวทางการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน ด้านการศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน ที่สำคัญในสามอันดับแรก ได้แก่ ให้คนในชุมชนมีความรู้สึภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตนเอง โดยเห็นความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และความสามัคคี ให้ความรู้ด้านจิตสำนึกต่อชุมชนแก่เยาวชนอย่างต่อเนื่อง เพื่อก่อให้เกิดการสำนึกรักท้องถิ่นของตนเอง และจัดให้มีกิจกรรมร่วมกันพัฒนาชุมชนให้เกิดประโยชน์ สาเหตุที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะเทศบาลตำบลในจังหวัดระยอง ต้องการให้ชุมชนเป็นฐานในการพัฒนาการเรียนรู้ทางสังคม ซึ่งการพัฒนาดังกล่าวจะไปสู่เป้าหมายได้นั้น กล่าวได้ว่า ชุมชนจะต้องมีจิตสำนึกการรักท้องถิ่นเป็นประการสำคัญ ดังนั้น เทศบาลตำบลในจังหวัดระยอง จึงมีแนวทางการจัดการศึกษาโดยมุ่งเน้นให้เกิดจิตสำนึกรักในท้องถิ่น สิ่งแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อให้ชุมชนเข้มแข็ง เป็นปึกแผ่น สามารถพึ่งพาตนเองได้ และอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

1. จากผลการวิจัย พบว่า สภาพการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนของเทศบาลตำบลในจังหวัดระยอง ทั้งโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง ดังนั้น เทศบาลตำบลในจังหวัดระยอง จึงควรดำเนินการเพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้านการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ ด้านการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต และด้านการศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกี่ยวกับการกำหนดกรอบมาตรฐานการประเมินสถานศึกษาในการจัดการศึกษานอกโรงเรียนสายสามัญให้เกิดคุณภาพในระดับตำบล การรับรู้และเข้าใจในแนวทางการดำเนินการจัดการศึกษา การเสริมบทบาทอำนาจหน้าที่ เตรียมความพร้อมก่อนการดำเนินการจัดการศึกษา การกำหนดหลักสูตรการเรียนการสอน การจัดหลักสูตรวิชาชีพระยะสั้น การจัดอบรมความรู้ด้านภาษาต่างประเทศ จัดกิจกรรมการอ่านหนังสือสำหรับคนทุกวัยในชุมชน และจัดทำเอกสารสิ่งพิมพ์ แผ่นปลิว เผยแพร่การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม

2. จากผลการวิจัย พบว่า การเปรียบเทียบสภาพการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนของเทศบาลตำบลในจังหวัดระยอง จำแนกตามที่ตั้งของเทศบาลไม่แตกต่างกัน ดังนั้น ทั้งเทศบาลตำบลที่อยู่ในเขตอุตสาหกรรม และอยู่นอกเขตอุตสาหกรรม จึงควรร่วมกันกำหนดทิศทางเพื่อพัฒนาการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน ประสานความร่วมมือกันโดยมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของ

องค์กร และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อช่วยเหลือสนับสนุน ประชาสัมพันธ์งานด้านการศึกษาอย่างทั่วถึง สม่ำเสมอและต่อเนื่อง

3. จากผลการวิจัย พบว่า การเปรียบเทียบสภาพการจัดการศึกษานอกระบบ โรงเรียนของเทศบาลตำบลในจังหวัดระยอง จำแนกตามขนาดของเทศบาลทั้งโดยรวมและรายด้านส่วนใหญ่แตกต่างกัน โดยเทศบาลขนาดใหญ่และขนาดกลาง มีการจัดการศึกษาอยู่ในระดับสูงกว่าเทศบาลขนาดเล็ก ดังนั้น เทศบาลขนาดเล็ก จึงควรหาแนวทางพัฒนาการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนให้มีความก้าวหน้ามากขึ้น โดยเฉพาะด้านการวางแผนพัฒนา การจัดสรรงบประมาณสนับสนุนด้านการศึกษารวมทั้งให้มีตำแหน่งบุคลากรฝ่ายการศึกษา รวมทั้งให้การสนับสนุนอย่างมีเป้าหมายชัดเจน เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานนอกระบบโรงเรียนของเทศบาลตำบลในจังหวัดระยอง
2. ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาศักยภาพในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนของเทศบาลตำบลขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็กในจังหวัดระยอง
3. ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจในบทบาทการดำเนินการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนของบุคลากรหน่วยงานการศึกษาในเทศบาลตำบล